

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების დონით ევროკავშირთან დაახლოების გზები

უშანგი სამადაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

სტატიაში ნაჩვენებია საქართველოში მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ-ის დაბალი მაჩვენებელი, ანუ ცხოვრების არასაკმარისი დონე და ევროკავშირისგან სერიოზული ჩამორჩენა. სათანადო გათვლებისა და აბსტრაქციის მეთოდის საფუძველზე დასაბუთებულია ამგვარი მდგომარეობიდან გამოსვლისა და ევროკავშირთან ეტაპობრივი დაახლოებისთვის, ეკონომიკის წლიური არა 3%-ით, არამედ უფრო მაღალი ტემპით, სტაბილური და გრძელვადიანი ზრდის ობიექტური აუცილებლობა. განსაზღვრულია დაჩქარებული ზრდის ძირითადი პრიორიტეტები. შემოთავაზებულია წინადადებები და რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინება, ჩვენი აზრით, ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდის ტემპი; ცხოვრების დონე; რეალური მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე; დროის ყიდვა; პრობლემები და შესაძლებლობები; ხარვეზები და რეზერვები; ძირითადი პრიორიტეტები.

საქართველოს მიერ გაცხადებულია, რომ მისი სტრატეგიული კურსია ევროკავშირთან ინტეგრაცია, რაც გულისხმობს არა ტერიტორიული, არამედ უპირატესად სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის, ცხოვრების სტანდარტებისა და ფასეულობების (დემოკრატიული, საკანონმდებლო, კულტურული, საგანმანათლებლო და სხვა) მიხედვით დაახლოებას, ანუ ევროპეიზაციას [1, გვ.127].

ამ მომენტს გაუსვა ხაზი გერმანიის სახელმწიფოს მეთაურმა, ანგელა მერკელმა საქართველოში ორდღიანი ვიზიტისას: „ევროპული მხრიდან ნაჩქარევ დაპირებებს ვერ მოგცემთ. ჯერ ერთი, კანდიდატი უნდა ასრულებდეს წინაპირობებს და მეორე, ევროკავშირის უნდა შესწევდეს უნარი ახალი ქვეყნების მიღებისთვის“ [2].

საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ ევროკავშირი მძლავრი ეკონომიკური ბლოკია, რომელიც შედგება 28 სახელმწიფოსგან 500 მლნ-ზე მეტი მოსახლეობით. ევროკავშირის მშპ აღემატება 20 ტრლნ დოლარს, რაც მსოფლიოს მშპ-ის დაახლოებით 25%-ია. ამგვარი პოტენციალის გამო მას სწავლობენ რუსეთში, აშშ-ი, ჩინეთში და ინდოეთში, როგორც პარტნიორობისა და ურთიერთქმედების საგანს. მსოფლიოს ყურადღების ფოკუსში ევროკავშირი ზოგჯერ ექცევა სავაჭრო, სავალუტო, ენერგეტიკული და მიგრაციული პრობლემების გამო. ევროკავშირში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემაა, აგრეთვე, წევრი ქვეყნების არათანაბარი ზრდა და უთანაბრობა, რაც განსაკუთრებით გამწვავდა 2004 წელს მასში 10 პოსტსოციალისტური ქვეყნის გაწევრიანების შემდეგ [4, გვ.3].

ხაზგასასმელია, რომ 1957 წლიდან დღემდე ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობა შვიდჯერ გაფართოვდა. თუმცა, 2004 წლამდე, ე.ი. მეხუთე გაფართოვებამდე, ერთდროულად ევროკავშირში 3-ზე მეტი ქვეყანა არ გაწევრიანებულა. 2004 წელს კი, როგორც ითქვა, მასში ერთბაშად 10 ქვეყანა გაერთიანდა. 2007 წელს მას დაემატა ბულგარეთი და რუმინეთი, 2013 წელს კი - ხორვატია. ყოველივე ამის შედეგად კიდევ უფრო გაიზარდა უთანაბრობა. ევროკავშირში ერთ ეკონომიკურად მაღალგანვითარებულ ქვეყანაზე მოდიოდა ერთი ნაკლებგანვითარებული ქვეყანა, რამაც გაართულა „კავშირის“ ფუნქციონირება ეკონომიკური განვითარების დონეების გასხვავებულობის გამო. ამ გართულების ერთ-ერთი გამოხატულება გახდა დიდი ბრიტანეთის მიერ 2016 წელს ევროკავშირის დატოვება ბრექსიტის (რეფერენდუმის) წესით, რამაც წარმოშვა საშიშროება „დიდი ბრიტანეთის ვირუსის“ სხვა ქვეყნებზე გავრცელებისა.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს ისიც, რომ დიდ ბრიტანეთში ყოველთვის პოპულარული იყო ევროსკეპტიკული განწყობილება. საკმარისია გავიხსენოთ, რომ ევროპულ ეკონომიკურ თანამეგობრობაში იგი შევიდა მისი შექმნიდან 16 წლის შემდეგ. დიდი ბრიტანეთი არ არის, ასევე, ევროზონისა და შენგენის ზონის წევრი, ანუ ის ესწრაფვის შეინარჩუნოს ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხი. უფრო კონკრეტულად, დიდი ბრიტანეთის ევროკავშირიდან გასვლა განაპირობა იმან, რომ: მას არ სურს სუსტი ეკონომიკების სუბსიდირება, სხვა სახელმწიფოებისა და ხალხების გამოკვება და რჩენა; ადამიანები უკმაყოფილონი არიან უსაფრთხოების სფეროში საკითხების გადაწყვეტისა, რაც მკვეთრად გამწვავებულია მძლავრი მიგრაციული პროცესების ფონზე, რომლის შეზღუდვის შესაძლებლობა არსებითად მას არა აქვს, რადგანაც ევროკავშირში არსებობს პრინციპი სამუშაო ძალის თავისუფალი გადაადგილების შესახებ; დიდი ბრიტანეთი ვერ ეგუება ზეეროვნულ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის შემზღუდველ მართვის ევროკავშირის

მოდელს. ამას გარდა, კავშირიდან გამოსვლით იგი განთავისუფლდება ევროკავშირის ბიუჯეტში შენატანისა და შრომის სამართლის კანონმდებლობისაგან.

უნდა ითქვას, რომ ყოველივე ზემოთქმულმა შეასუსტა ევროკავშირის განვითარების გაღრმავებისა და გაფართოების უნარი. აღნიშნულის გამო, გარკვეულად შეფერხდა საქართველოს ევროკავშირში გაწევრიანებაც, რამდენადაც უახლოესი 5-10 წელი ევროკავშირი დაკავებული იქნება თავისი შიდა პრობლემებით. ცხადია, საჭიროა გარკვეული დრო, რომ ევროპა კვლავ დაკავდეს თავისი საზღვრების გაფართოებით.

ამ ფონზე, ბუნებრივად ისმის კითხვა - როგორ დგას ევროკავშირთან და მის ეკონომიკურად ყველაზე სუსტ ქვეყნებთან საქართველოს ეკონომიკური განვითარების დონით დაახლოების საკითხი? -ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ 32000 აშშ დოლარი) საქართველო ჩამორჩება დაახლოებით 7,7 ჯერ; ევროკავშირთან კონვერგენციულ კრიტერიუმს, ანუ განვითარებული ქვეყნის მინიმალურ კრიტერიუმს (მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ 12476 აშშ დოლარი) - დაახლოებით სამჯერ. ევროკავშირის ეკონომიკურად ყველაზე სუსტი ქვეყნის, ბულგარეთის 20014 წლის შესაბამის მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ 7530 დოლარი) -დაახლოებით 1,7-ჯერ[3,გვ.84]. მაშასადამე, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ტერიტორიულად მნიშვნელოვნად დაუახლოვდა ევროკავშირს (განსაკუთრებით ბოლო გაფართოების შემდეგ, როდესაც მასში გაწევრიანდა რუმინეთი და ბულგარეთი) და 2014 წლის 27 ივნისში მასთან გაფორმდა ასოცირების შეთანხმება, ეკონომიკური განვითარების დონით მას მაინც საგრძნობლად ჩამორჩება.

ისმის მორიგი კითხვა - საქართველოს აღნიშნული ჩამორჩენის დამღვეისთვის, ანუ ცხოვრების ცივილიზებულ დონეზე გასვლისთვის რამდენი დრო დასჭირდება? - ეს დრო დამოკიდებულია საქართველოს ეკონომიკის მოძრაობის "სიჩქარეზე" ანუ ზრდის ტემპზე. როგორ გავარკვიოთ მოსახლეობის ერთ სულზე საშუალო შემოსავალი რა პერიოდის განმავლობაში გაორმაგდება? ამისათვის ეკონომიკურ მეცნიერებაში არსებობს ე.წ. "70-ის წესი", რომლის თანახმად, თუ რაიმე ცვლადი წელიწადში $X\%$ -ით იზრდება, მაშინ ეს ცვლადი ორმაგდება დაახლოებით $70/X$ წელიწადში. მაგალითად, თუ საქართველოში ეკონომიკა საშუალოდ 7% -ით იზრდება მაშინ საშუალო შემოსავალი გაორმაგდება $70/7=10$ წელიწადში. ეკონომიკურ თეორიაში ფართოდ ცნობილი „70-ის“ წესის გამოყენებით, თუ ამოვალთ ჩვენი ქვეყნის ბოლო ოცდახუთი წლისთვის დამახასიათებელი საშუალო ეკონომიკური ზრდის $3,3\%$ -იანი მაჩვენებლიდან, მაშინ ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელს საქართველო მიაღწევს 69 წელიწადში. გაანგარიშების სიმარტივისთვის 4160 აშშ დოლარი დავამრგვალოდ 4000 აშშ დოლარად, ხოლო საშუალო ეკონომიკური ზრდის $3,3\%-3\%$ -ად. ეკონომიკის 3% -ით ზრდის შემთხვევაში 4000 აშშ დოლარის მშპ-ის გაორმაგებას, ანუ მშპ-ის 8 000 აშშ დოლარამდე გაზრდას დასჭირდება $70/3=23$ წელი; 8 000 აშშ დოლარის მშპ-ის გაორმაგებას, ანუ მშპ-ის 16 000 აშშ დოლარამდე გაზრდას -23 წელი; 16 000 აშშ დოლარის მშპ-ის გაორმაგებას, ანუ მშპ-ის 32 000 აშშ დოლარამდე გაზრდას კვლავ -23 წელი. საბოლოო ანგარიშით, ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ 32000 აშშ დოლარი) საქართველო მიაღწევს 69 წელიწადში. იგივე პრინციპით, ევროკავშირთან კონვერგენციულ კრიტერიუმს, ანუ განვითარებული ქვეყნის მინიმალურ კრიტერიუმს (მოსახლეობის ერთ სულზე 12 476 აშშ დოლარი) საქართველო მიაღწევს დაახლოებით 30 წელიწადში, ხოლო ბულგარეთის 20014 წლის შესაბამის მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ 7530 დოლარი) - დაახლოებით 13 წელიწადში.

ჩვენი აზრით, საქართველოს პერსპექტივის შესახებ რეალური სურათის მიღებისთვის მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ მხარეების ეკონომიკური განვითარების არამხოლოდ სასტატო მდგომარეობა, არამედ მათი ეკონომიკური ზრდის თითოეული პროცენტის „ხვედრითი წონა“ და მოსახლეობის ზრდის ტემპიც, რომელიც განვითარებადი ქვეყნის კვალობაზე, როგორც ითქვა, საქართველოში დაბალია. ამგვარი მიდგომით, თუ ამოვალთ იქიდან, რომ საქართველოში 2015 წელს რეალური მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე 4160 აშშ ამერიკული დოლარია და ეკონომიკური ზრდა 1990-2015 წლებში საშუალოდ $3,3\%$, ხოლო ევროპის ერთ-ერთ განვითარებულ ქვეყანაში, გერმანიაში კი, შესაბამისი მაჩვენებლები ტოლია 44 000 დოლარისა და 2% ის. მაშინ, სხვა თანაბარ პირობებში, საქართველოში მთლიანი შიდა პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე წელიწადში 125 დოლარით გაიზრდება, ხოლო გერმანიაში - 880 დოლარით. აქედან გამომდინარე, წლიური $3,3\%$ -იანი ეკონომიკური ზრდით საქართველო არამხოლოდ ვერ დაეწევა განვითარებულ ქვეყნებს, არამედ ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისითაც კი დაშორდება მათ და დარჩება ჩამორჩენილი ქვეყნების რიგებში.

ამგავრად, საქართველოს მოსახლეობის ცხოვრების დონის სისტემატური ამადლებისა და განვითარებული ქვეყნებისაგან ჩამორჩენის დამღვეისთვის აუცილებელია არა ბოლო ოცდახუთი წლისათვის დამახასიათებელი ეკონომიკის საშუალო წლიური $3,3\%$ -ით ზრდა, არამედ, საგარეო სავაჭრო-ეკონომიკური ვექტორების ქვეყნობრივი (საბაზრო), სასაქონლო სტრუქტურის და უცხოური ინვესტიციების დივერსიფიკაციის საფუძველზე გაცილებით მაღალი, 7 და მეტი პროცენტული მაჩვენებლით სტაბილური და გრძელვადიანი ზრდა. ასეთ შემთხვევაში მოსახლეობის საშუალო შემოსავალი ყოველ ათ წელიწადში გაორმაგდება. შესაბამისად, სხვა თანაბარ პირობებში, საქართველო ევროკავშირის საშუალო მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ 32000 აშშ დოლარი) დაუახლოვდება 30 წელიწადში, ევროკავშირთან

კონვერგენციულ კრიტერიუმს, ანუ განვითარებული ქვეყნის მინიმალურ კრიტერიუმს (მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ 12 476 აშშ დოლარი) - 15 წელიწადში და ევროკავშირის ეკონომიკურად ყველაზე სუსტი ქვეყნის, ბულგარეთის 20014 წლის შესაბამის მაჩვენებელს (მოსახლეობის ერთ სულზე რეალური მშპ 7530 დოლარი) - 7 წელიწადში.

ჩვენი აზრით, შემოთავაზებული 7 პროცენტის ტემპით ეკონომიკის ზრდა სავსებით რეალურია საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში, ჯერ ერთი, იმიტომ რომ არსებობს ამის პრეტიკა. მაგალითად, 2003-2007 წლებში საქართველოს ეკონომიკა საშუალოდ 10,1%-ით იზრდებოდა: 8,6%-2003წ; 8,4%-2004წ; 12%-2005წ; 9,4% - 2006წ; 12,3% - 2007წ; და მეორე იმიტომ, რომ არსებობს სერიოზული რეზერვები, კერძოდ: გამოუყენებელია ჰიდროენერგეტიკული პოტენციალის დაახლოებით 75% დაუმუშავებელია სახნავი მიწების დიდი ნაწილი, სოფლად გასატარებელია კოოპერირება, ინდუსტრიალიზაცია და მოდერნიზაცია გაზრდის მწარმოებლურობას და გამოანთავისუფლებს შრომით რესურსებს მომსახურების სფეროსათვის, ასევე კვებისა და მსუბუქი მრეწველობისათვის, რომელიც სუსტად არის წარმოდგენილი შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში, დიდი პოტენციალია საწარმოო მშენებლობაში, ქვეყანაში ჯერ კიდევ მაღალია უმუშევრობის ფაქტობრივი ნორმა და არაეფექტიანია დასაქმება, ჩამოსაყალიბებელია მცირე და საშუალო ბიზნესის დინამიური განვითარების გარემო, რომელიც დააჩქარებს საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურული ადაპტაციის პროცესს, ახალი საწარმოების ჩამოყალიბება-ფუნქციონირებას, ეკონომიკის შიდა მოთხოვნაზე რეაგირებას და შეამცირებს არაგონივრულ იმპორტს. ამასთან, პერმანენტულად იზრდება ბაზრის მასშტაბები და საგარეო მოთხოვნა. საქართველოს თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება გაფორმებული აქვს ევროკავშირთან, ევროპის თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციასთან, თურქეთთან, ჩინეთთან და დსთ-ს ქვეყნებთან. საქართველო შეღავათიანი სავაჭრო რეჟიმით სარგებლობს, აგრეთვე, ეკონომიკურად განვითარებულ ისეთ სტრატეგიულ ქვეყნებთან, როგორიცაა აშშ, კანადა, იაპონია. ქვეყანა სარგებლობს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმით ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრებთან. ეს, საერთო ჯამში, ორ მილიარდზე მეტი მომხმარებლის ბაზარია, რაც აყალიბებს ვეებერთელა საბაზრო პოტენციალს, რომლის გონივრული გამოყენების შემთხვევაში საგრძნობლად დააჩქარდება საქართველოს ეკონომიკური ზრდა. ქვეყანაში სოციალური მშვიდობისა და საზოგადოების საყოველთაო და დიფერენციული კეთილდღეობისათვის, ეკონომიკური ზრდის მაღალ ტემპებთან ერთად, აუცილებელია ნაზრდი შემოსავლის მიზნობრივი და სამართლიანი განაწილებაც. საბიუჯეტო სახსრების ეფექტიანი გამოყენების მთავარი არსიც სწორედ ის არის, რომ იგი განაწილებული იქნას მკაცრად მიზნობრივად. არ შეიძლება სოციალური დაცვის სახსრები მდიდრებზეც და ღარიბებზეც თანაბრად ნაწილდებოდეს. სოციალური დაცვის პოლიტიკით სახელმწიფო უნდა დაეხმაროს უმწიფოებს და არა იმათ, ვისაც ისედაც აქვთ საკმარისი სახსრები. მაგალითად, ალოგიკურია ღარიბი სახელმწიფოს მიერ ფინანსდებოდეს მილიონერი მოქალაქის საყოველთაო სამედიცინო მომსახურება, მისი შვილისთვის სახელმძღვანელოების შეძენა და სხვ. სოციალური დაცვის სახსრები უნდა მიიმართოს იმათვე, ვისაც ბაზრისაგან დამოუკიდებლად თავის დაცვა არ ძალუძს, ანუ იმათვე, ვისაც ეს ყველაზე მეტად ესაჭიროება. ესენია: უმწიფო ბავშვები, პესიონერები, შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანები და სხვა.

ასევე, მნიშვნელოვანია ე.წ. „დროის ყიდვა“ ანუ განვითარებული ქვეყნების პოზიტიური და ნეგატიური გამოცდილების გონივრული გამოყენებით, ეკონომიკური ჩამორენილობის დაძლევა, როგორც ეს მოხდა, მაგალითად, მოსახლეობითა და ტერიტორიით საქართველოზე გაცილებით ისეთ პატარა ქვეყნებში, როგორიცაა: ბალტიიპირეთის რესპუბლიკები, მალტა, კვიპროსი, ლუქსემბურგი და სხვა, რომლებიც უკვე ეზიარნენ ევროპულ მშვიდობას, სტაბილურობას, ეკონომიკურ განვითარებასა და კეთილდღეობას.

არსებული მონაცემების მიხედვით, საქართველოს ექსპორტის ამჟამინდელი სტრუქტურა გარკვეულწილად ასახავს ქვეყანაში შეფარდებითი უპირატესობის მქონე დარგებს. სწორედ ამიტომ, საქართველოში ზემოხსენებული ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება შესაძლებელია საქართველოში გამოვლენილი შეფარდებითი უპირატესობის მქონე შემდეგ სექტორებში: ჰიდროენერგეტიკა, ტრანსპორტირება, უწინარეს ყოვლისა, ენერგეტიკული რესურსებისა, აგრეთვე – სოფლის მეურნეობა, კვებისა და მსუბუქი მრეწველობა, არა მხოლოდ საბინაო, არამედ საწარმოთა მშენებლობაც, ტურიზმი და ფინანსური სექტორი [6, გვ. 76].

უფრო კონკრეტულად, საქართველოს ეკონომიკის ზრდის დაჩქარებაში ყველაზე მეტი წვლილის შეტანა შეუძლია შემდეგ პრიორიტეტულ სექტორებს:

ჰიდროენერგეტიკა. საქართველოს ეკონომიკის ზრდა დღეს პირდაპირ უკავშირდება ინდუსტრიული წარმოების შექმნას, რაც, თავის მხრივ, ენერგეტიკის განვითარებას მოითხოვს. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქართველო დარჩება ჩამორჩენილი ქვეყანა. ბოლო დროინდელი კვლევებით საქართველოს ჰიდროპოტენციალი ათვისებულია დაახლოებით 25%-ით. ეს პრობლემაც არის და გამოუყენებელი შესაძლებლობაც. აი, ამ გამოუყენებელი პოტენციალის ამოქმედება ხელს შეუწყობს ქვეყნის არა მხოლოდ ენერგოდამოუკიდებლობისა და ენერგოუსაფრთხოების გაძლიერებას, არამედ, ერთი მხრივ, ელექტროენერგიის ექსპორტს და, მეორე მხრივ, ამ ენერგიაზე მომუშავე საწარმოების ჩამოყალიბებას, მათ საშინაო და საგარეო ბაზარზე ორიენტირებას და ეკონომიკურ ზრდას.

როგორც ცნობილია, საქართველოში ელექტროენერგიის 20% გამოიმუშავდება თბოელექტროსადგურებზე, რომლებიც მუშაობენ გაზზე. გაზი კი არ არის სამამულო ენერგორესურსი. ამ მიმართებით საჭიროა გაზის ალტერნატივები და ამ ალტერნატივების სწორად შერჩევა. გაზის რაც უფრო მეტი მილსადენი და წყარო იქნება (თურქმენეთი, ირანი, ყაზახეთი, აზერბაიჯანი, რუსეთი და სხვა), მით მაღალი იქნება დივერსიფიკაცია და ნაკლები რისკები. თუმცა, ყველა მილსადენი და ყველა წყარო სანდო არ არის. აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველო რეგიონში ერთადერთი ქვეყანაა, რომელსაც გაზსაცავი არ გააჩნია, რაც მნიშვნელოვან პრობლემებს ქმნის გაზის მოწოდების დაუგეგმავი შეწყვეტის, აგრეთვე, მოწოდებასა და მოხმარებას შორის არსებული სეზონური დისბალანსის გამო. სწორედ ამიტომ, ხსენებული საფრთხეებისა და რისკების შემცირებისათვის მიზანშეწონილია აშენდეს მიწისქვეშა გაზსაცავი, რომლის ტევადობა იქნება წლიური მოხმარების მინიმუმ 15%. გაზსაცავები მსოფლიოს ყველა წამყვან ქვეყანას გააჩნია. სულ მსოფლიოში 635 გაზსაცავია. ამიერკავკასიის რეგიონში სამი მიწისქვეშა გაზსაცავია-ორი აზერბაიჯანში და ერთი-სომხეთში [7].

სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა ტვირთებისა და ენერგოპროდუქტების გადაადგილებისათვის. აღმოსავლეთსა და დასავლეთსა და ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის საქართველოს ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობა, მისი საერთაშორისო სატრანზიტო კონკურენტუნარიანობისა და ლოგისტიკურ და სავაჭრო ჰაზად გადაქცევის ერთ-ერთი ძირითადი პირობაა. სწორედ ამ პოტენციალის რეალიზაციისაკენ არის მიმართული არსებული და მშენებარე სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა: ევროპა-კავკასია-აზიას შორის სატრანსპორტო კორიდორი, ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, ბაქო-თბილისი-ერზერუმის გაზსადენი, ევროპის ყაზახეთთან და ჩინეთთან დამაკავშირებელი ყარსი-ახალქალაქი-თბილისი-ბაქოს სარკინიგზო მაგისტრალი, საავტომობილო მაგისტრალი. ასევე, ბათუმის, ფოთისა და ანაკლიის მაღალწყლოვანი პორტი, რომლის მშენებლობის დამთავრება 2019 წლისთვის არის დაგეგმილი, რაც საქართველოს საერთაშორისო მნიშვნელობის ლოგისტიკურ და სავაჭრო ჰაზად ჩამოაყალიბებს. ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს საქართველოს საერთაშორისო სატრანზიტო ფუნქციის რეალიზებას, რეექსპორტის ახალი შესაძლებლობების გაჩენასა და ექსპორტზე ორიენტირებული სამამულო, თუ უცხოური საწარმოების მშენებლობას. ეს, ერთი მხრივ, გამოაჯანსაღებს საქართველოს მძიმე სავაჭრო ბალანსს და მეორე მხრივ, გაზრდის დასაქმებას, შემოსავლებსა და კეთილდღეობას. ამ მიზნით, აუცილებელია, ასევე, ფართო რეკლამა და ბრენდირება, რომ საქართველო რეგიონში არის ღია, ყველაზე უსაფრთხო, ეკონომიკური და მოკლე გზა ევროპასა და აზიას, ჩრდილოეთსა და სამხრეთს შორის.

აუცილებელია ინფრასტრუქტურის სხვადასხვა კომპონენტის განვითარება. საქართველოს ეკონომიკის მოდერნიზაცია და დივერსიფიკაცია შეუძლებელია ინფრასტრუქტურაში მნიშვნელოვანი ინვესტიციების, საავტომობილო ტრასებისა და რკინიგზის, აეროპორტებისა და საზღვაო პორტების მშენებლობის გარეშე. აუცილებელია ინფრასტრუქტურის უმთავრესი კომპონენტის, ადამიანი-კაპიტალის დაცვა და განვითარება, რადგანაც ქვეყნის წარმატების საწინდარია ადამიანი, რომლის "ჯანმრთელ სხეულში ჯანმრთელი სულია". ამისათვის მნიშვნელოვანია მეტი ინვესტიციები განათლებასა და ჯანდაცვაში, რამეთუ ქვეყანას იაფი და უხარისხო ცოდნა უფრო მეტი უჯდება, ვიდრე ძვირი, მაგრამ ხარისხიანი ცოდნა. ხშირად თავს ვიწონებთ, რომ საქართველო იაფი მუშახელის გამო მიმზიდველია უცხოელ ინვესტიორთათვის და გვავიწყდება, რომ იაფი მუშა-ხელი დაბალ კვალიფიკაციას, დაბალ შემოსავალს ნიშნავს, დაბალი შემოსავალი კი-ცხოვრების დაბალ დონეს, სიღარიბეს. ხაზგასასმელია, ისიც, რომ დაბალკვალიფიციური მუშაკი (იაფი მუშა-ხელი) და ინოვაციები, მოწინავე ტექნიკა-ტექნოლოგია შეუთავსებელი მოვლენებია, რაც ბუნებრივად აფერხებს პროგრესს და ცოდნაზე დამყარებული ეკონომიკის მშენებლობას.

სწორედ ამიტომ, საქართველოს დაჩქარებული ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთი მთავარი პირობაა განვითარებული ადამიანი-კაპიტალი. საქართველოში თანამედროვე ბაზრების მოთხოვნების შესაბამისად ინვესტირება უნდა მოხდეს სუსტად განვითარებულ ადამიან-კაპიტალში, რადგანაც პირადკონკურენტუნარიანი სპეციალისტებისა და პროფესიონალების გარეშე წარმოუდგენელია კონკურენტუნარიანი ფირმები, ხოლო კონკურენტუნარიანი ფირმების გარეშე-საერთაშორისო კონკურენტუნარიანი ქვეყანა.

საჭიროა ჯანსაღი კონკურენცია. საქართველოში ბიზნესის პოლიტიზაცია და პოლიტიკის ბიზნესიზაცია, ასევე, საბანკო სექტორის მიერ არაპროფილური ბიზნესების (ვთქვათ, საბინაო სამშენებლო ბიზნესის) წარმოება აყალიბებს არაჯანსაღ კონკურენციას, არაეფექტიან ეკონომიკას, რომელში გამარჯვებული კომპანია საერთაშორისო ბაზარზე ვერ იქნება კონკურენტუნარიანი.

სოფლის მეურნეობა და მასთან დაკავშირებული კვებისა და მსუბუქი მრეწველობა. სოფლის მეურნეობა ეს არის მთავარი მიმართულება, რომელიც საჭიროებს განვითარებას საქართველოში. იმიტომ, რომ საქართველო არის აგრარული ქვეყანა. სირცხვილია, რომ აგრარულ ქვეყანაში პროდუქციის 85% იმპორტირებულია და ამავდროულად სახნავი მიწების 40% არის დაუმუშავებელი. ეს სერიოზული ხარვეზია, მაგრამ ამავდროულად სერიოზული რეზერვიც. აი, ამ რეზერვების ამოქმედება და დარგის განვითარება უზრუნველყოფს ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოებას, რეგიონებში შექმნის სამუშაო ადგილებს, გაზრდის დოვლათს, შემოსავლებს და წახალისებს მასთან დაკავშირებული კვებისა და მსუბუქი მრეწველობის განვითარებას.

სოფლად, სოფლის მეურნეობასთან ერთად, ხელი უნდა შეეწყოს მთლიანად სოფლის ეკონომიკის განვითარებას. ამასთან, მიზანშეწონილია საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარება სამი მიმართულებით: 1) საექსპორტო, ანუ ვალუტის შემომატანი (ციტრუსები და ციტრუსების პროდუქცია, ღვინო და ღვინის პროდუქცია, ხილი და ხილის პროდუქცია, ბოსტნეული და ბოსტნეულის პროდუქცია და სხვა); 2) ვალუტის შემომატანი საკურორტო და ტურისტული ინდუსტრიის მომსახურება; 3) ქვეყნისთვის სტრატეგიული, ანუ სასიცოცხლო მნიშვნელობის, სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფი მემცენარეობა და მეცხოველეობა.

აუცილებელია სოფლის მეურნეობისათვის ბაზრის მოძიება, ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისად სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის გარდაქმნა, ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა, ბიზნეს-ცოდნა და ამის საფუძველზე მწარმოებლურობის ამაღლება. თუ სოფლის მეურნეობაში არ ამაღლდა შრომის მწარმოებლურობა, არ გამოთავისუფლდა აქედან სამუშაო ძალა სხვა დარგებისათვის, ვერ განვითარდება მასთან დაკავშირებული კვების მრეწველობა და მსუბუქი მრეწველობა, სადაც სამრეწველო პროდუქციის 50-60% იწარმოება და სადაც გაბატონებულია მცირე და საშუალო ბიზნესი. ვერ განვითარდება ტურიზმი და მომსახურების სხვა დარგებიც. სოფლის მეურნეობის ბუნებრივ კატაკლიზმებზე (გვალვა, ჭარბ ნალექიანობა და სხვა) დიდად დამოკიდებულებისა და მაღალრისკიანობის გამო საჭიროა გამართული აგროდაზღვევის სისტემა სახელმწიფოს თანამონაწილეობით, რათა პოტენციურ მეწარმეებს არ დაეკარგოთ აგრარული ბიზნესის წარმოების აპეტიტი და საშიშროება არ შეექმნას ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოებასა და სოფლის მეურნეობაზე მიბმული დარგების განვითარებას;

მნიშვნელოვანია წვრილი გლეხური მეურნეობების გაერთიანება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში. სასოფლო სამეურნეო საწარმოების ეფექტიანობის ამაღლების უმთავრესი გზაა თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკა. საჭიროა კოოპერაციის ფართოდ განვითარება სოფლად. უნდა წახალისდეს მსხვილი ფერმერული და არა წვრილი გლეხური მეურნეობები, რომლებიც უპირატესად საკუთარი მოხმარებისათვის აწარმოებენ პროდუქციას. თუ გავითვალისწინებთ ჩვენი ქვეყნის ევროპისაგან დაცილების მანძილს, აქცენტი უნდა გადავიტანოთ არა ნედლ, მალფუჭად, არამედ გადამუშავებულ, მაღალი დამატებული ღირებულების შემცველ სამრეწველო პროდუქციაზე.

ტურიზმი. საქართველოს ხელსაყრელი გეოპოლიტიკური მდებარეობის, მდიდარი ბუნებრივ-სოციალურ-კულტურული რესურსებისა და ქართველთა სტუმართმოყვარეობის გათვალისწინებით ტურიზმი ეროვნული მეურნეობის ერთ-ერთი (და არაერთადერთი!) პრიორიტეტული მიმართულებაა. ტურიზმი ხელს უწყობს დასაქმების დონის ზრდას, რადგანაც მასში ერთი სამუშაო ადგილის შექმნა უშუალოდ მომიჯნავე დარგებში (ტრანსპორტი, მომსახურება, ვაჭრობა და სხვა) ქმნის 3 ახალ სამუშაო ადგილს; ტურიზმი აჩქარებს მრავალი მომიჯნავე და არამომიჯნავე დარგების განვითარებას, ზრდის მშპ-ს, სავალუტო ნაკადების შემოდინებას და სხვა. ხაზგასასმელია, რომ ქვეყანაში, სადაც ტურიზმი იმპორტზეა დამოკიდებული, მისი ეფექტიანობა ერთობ დბალი და სარისკოა. სწორედ ამიტომ საჭიროა ტურიზმი საქართველოს სოფლის მეურნეობამ უზრუნველყოს და არა იმპორტულმა პროდუქციამ. აღსანიშნავია ისიც, რომ ტურისტული პროდუქტი არ არის პირველადი მოთხოვნის საჭონელი. ტურისტული მომსახურებით სარგებლობა შეუძლიათ მხოლოდ გარკვეული შემოსავლების, დანაზოგების მქონე ადამიანებს, რომელთაც ამავედროულად აქვთ მზარდი დროის ბიუჯეტი და მოგზაურობის სურვილი (მოტივი);

ფინანსური სექტორი. ქართული ბიზნესის ერთ-ერთი ნათელი წერტილია საბანკო სექტორი, რომელიც ორგანიზებულობის დონის მიხედვით უსწრებს ეკონომიკის სხვა სექტორებს. ეს განაპირობა საბანკო სისტემის ორბუნებოვნებამ. ერთი მხრივ, ის არის ეროვნული ეკონომიკური სისტემის და, მეორე მხრივ, მსოფლიო ფინანსური სიტემის ნაწილი. სწორედ ეს ორბუნებოვნება აიძულებს მას განვითარდეს უფრო სწრაფი ტემპებით, დაწერგოს საბანკო საქმის გაძღოლის, რეგულირებისა და კონტროლის საერთაშორისო სტანდარტები. სწორედ ამიტომ, საქართველოში საბანკო სისტემა უნდა მოგვევლინოს მთელი ეკონომიკის ლოკომოტივად, მან უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკის სუბიექტებისათვის ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობა. სამწუხაროდ, საქართველოს ფინანსური ბაზარი ფაქტობრივად დგას ერთ ფეხზე. არის ბანკი და არ არის კაპიტალის ბაზარი. ბანკებს არა აქვთ კონკურენცია კაპიტალის ბაზრის მხრიდან. სწორედ ამიტომ აუცილებელია ბანკოცენტრისტული სისტემიდან პოლიცენტრისტულ სისტემაზე გადასვლა, საჭიროა კრედიტის ალტერნატივები ანუ დაფინანსების წყაროების გამრავალფეროვნება: დაგროვებითი საპენსიო სისტემა; საფონდო ბირჟა, რომელიც თითოეულ მოქალაქეს აქციების შეძენით საშუალებას მისცემს მონაწილეობა მიიღოს სხვა კომპანიაში; დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა; ექსპორტის დაკრედიტება; ვენჩერული კაპიტალი და საინვესტიციო ფონდები; ფერმერთა ერთი ნაწილის მიწის ნაკვეთების დარეგისტრირება, რათა მათი ბანკში უზრუნველყოფის საშუალებად ჩადებით შესაძლებელი გახდეს კრედიტის აღება; ლიზინგი; გრანტი; ბიზნეს-ანგელოზები; ჯეროვან დონეზე შესრულებული, კრედიტორებისა და ინვესტორებისათვის მიმზიდველი მომგებიანი ბიზნეს-გეგმა და სხვა. ვიტყვი იმასაც, რომ XX საუკუნის 90-იან წლებში არსებულ გამოწვევებზე ორიენტირებული, მოძველებული ქართული საბანკო სისტემის მოდელი უნდა შეიცვალოს ამჟამინდელ პრობლემებზე ორიენტირებული საბანკო მოდელით [8]. კერძოდ, მიზანშეწონილია საბანკო სექტორი იმპორტის მასტიმულირებელი სამომხმარებლო სესხიდან და ვალუტის კურსიდან გადაერთოს ეროვნული წარმოების მასტიმულირებელ საწარმოო ბიზნეს-სესხზე და ვალუტის კურსზე, რაც ხელს შეუწყობს საქონლისა და ფულის ყიდვა-გაყიდვის ბიზნესიდან საქონლის წარმოებით მოგების მიღების ბიზნესზე გადასვლას.

ზემოთ განხილული პრიორიტეტები არის ის სექტორები, სადაც შეფარდებითი უპირატესობა უკვე გამოკვეთილია. დროთა ვითარებაში, ახალი და გაფართოებული საბაზრო მოთხოვნების შესაბამისად, სავარაუდოდ, გამოვლინდება ახალი საექსპორტო შეფარდებითი უპირატესობის მქონე დარგები და საწარმოებიც, როგორც ეს ხდებოდა განვითარებით ჩვენზე წინ მდგომ ქვეყნებში. საქართველოს საგარეო ბაზრების გეოგრაფიული და სასაქონლო დივერსიფიკაცია (გამრავალფეროვნება), ზადებს ახალ ბიზნესიდევებს. სწორედ ამიტომ, კომპანიები თუ დამწყები მეწარმეები უნდა დააკვირდნენ ახალი ბაზრების მომხმარებლებს, რა საჭიროებები და პრობლემები აქვთ და მათი საჭიროებები და პრობლემები საკუთარი ბიზნესის შესაძლებლობად აქციონ.

დაბოლოს, ჩვენი მიზანი უნდა იყოს არა უბრალოდ ეკონომიკური ზრდა, არამედ ადამიანთა შესაძლებლობების განვითარება, რადგანაც ადამიანს რაც უფრო მეტი შეუძლია, მით მაღალია მისი საზოგადოებრივი სარგებლიანობა, ანუ საზოგადოებრივი მარგი ქმედების კოეფიციენტი და, შესაბამისად, მით მაღალია მისი შემოსავალი და კეთილდღეობა. შემოთავაზებული წინადადებების რეალიზაცია, ავტორის აზრით, ხელს შეუწყობს ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას, ნაზრდი შემოსავლის სამართლიან განაწილებას, მოსახლეობის საყოველთაო, დივერსიფიკაციულ კეთილდღეობას და საქართველოს თითოეულ მოქალაქეში კანონზომიერი სიამაყისა და ქვეყნისადმი პატრიოტიზმის გრძნობის ჩამოყალიბებას.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია 2020. file:///C:/Users/comp/Downloads/Strategy24%2012%2013%20(2).pdf]
2. ნატო-სა და ევროკავშირის წევრობაზე უარი და ძალით ნათქვამი „ოკუპაცია“ - საქართველოში მერკელის ორდლიანი ვიზიტი. <https://commersant.ge> 2018-08-24. 3. მსოფლიო რიცხვებში . ჟურნალი-„მსოფლიო 2014“.
3. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=133&lang=geo.
4. Неравномерность развития стран Евросоюза в 2000-х годах Стр.2-3. Бюллетень о текущих тенденциях мировой экономики ноябрь 2017. ноябрь 2017.-26с.
5. Papaphilippou A. Risks for the Sustainability of Georgia's Economic Growth. Georgian Economic Trends, February, 2008.
6. saqarTvelos energetikis saminstros oficialuri vebgverdi. <http://www.energy.gov.ge/show%20news%20mediacenter.php?id=306&lang=geo>
7. uSangi samadaSvili. diversifikacia-saqarTvelos ekonomikuri zrdis katalizatori. Tb., 2016w. გვ. 39-40

Ways of Rapprochement of Georgia's Economic Development Level with the European Union

Ushangi Samadashvili

Associate Professor,
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

S u m m a r y

In work, A low real per capita gross domestic product or an insufficient standard of living of violence and a serious gap from the European Union are shown .On the basis of the appropriate calculations and the method of abstraction, it is justified that in order to get out of this situation and a rapprochement towards the European Union, it is objectively necessary not for an annual three percent growth of the economy, but for higher rates, stable and long-term growth. The main priorities of accelerated growth are defined. The proposals and recommendations that we consider will help to accelerate the economic growth of the country.

Key words: economic growth; life level; real GDP population per person; buying time; problems and opportunities; shortcomings and reserves; key priorities.